

A kultúra távolságai

Milyen messze van egy-egy üzem egy-egy művelődési központtól? A távolság nem térben, nem kilométerekkel mérhető. A munkásművelődés kérdésében a „kivihetőség” gondjairól ezúttal — a művelődési házak illetékesei válaszolnak.

1.

Madurka Györgyné, a Juhász Gyula Művelődési Központ igazgatója:

— Kétélvű dolog ez. Nyolc óra ledolgozása után természetes, ha menne más haza a munkás, elege volt a gyárból akkor is, ha máskülönben szereti. Ugyanakkor az is igaz, nem szívesen jön be munka után a városba, mondjuk a Budapesti úton levő tejipari vállalatától. Az üzemek, vállalatok anyagi lehetőségei viszont jóval szerényebbek a közművelődési intézmények kereteinél, ha a kultúráról van szó. Mit lehet tenni? Felmérni a terepet, hová milyen programot érdemes vinni. A kiállítások például általában „bejönnek”: március 16-án Munkások között címmel annak az öt szegedi festőművésznek nyílik tárlata a Juhász Gyulában, akik két éve szocialista szerződéseket kötöttek helyi üzemekkel, vállalatokkal. Az üzemekben a vetélkedők bizonyultak legsikeresebbnek. Általában úgy gondolom, a gyárakban rendezett kulturális események a munkásművelődés megalapozásához nélkülözhetetlenek. Ott az üzemi könyvtárak példája. A kultúra, ezen belül is az olvasás ízet ott ismerhetik-tanulhatják meg. Csak ezután következhetnek

az igények, mit vigyünk ki, mit szeretnének! Sok-sok összetevője van a dolognak: a helyi kultúrfelelősök képzettsége, lelkiismeretessége (jó néhány helyen nem állnak feladatuk magaslatán!), a most alakuló közművelődési bizottságok munkája és az, hogy eredendően érdekelte tudjuk tenni a munkást a kultúra elsajátításában. A munkásművelődés alapjait csak az üzemekben lehet lerakni!

2.

Pacsika Emília, Bartók Béla Művelődési Központ, munkásművelődési előadója:

— Nekünk egészen más a helyzetünk, mint a Juhász Gyuláé. Teljesen más jellegű, tanácsai művelődési központ vagyunk. Három vállalattal — az öntődével, az Ikarus szegedi gyárával és az algyői olajosokkal — van kapcsolatunk. Így tehát a kevesebbet — mélyebben, alaposabban kell végeznünk. Úgy gondolom, rendezvényeket az üzemekben kivinni maximum a szórakoztatás miatt érdemes. De van-e ennek értelme? Egészen másképp van szükség, másképpen. Egyféle közös „kutatómunkára”. Folyamatos, szoros, teljes mértékben az emberi kapcsolatokra apelláló pedagógusmunkára. Együtt dolgozni csakis úgy lehet, ha rengeteget beszélgetünk, vitatkozunk, konzultálunk velük. Vagyis megnyerjük őket. Az öntődében tavaly rendezett Mit kell tudni a Szovjetunióról? — vetélkedő arról győzött meg, hogy bármelyik jól sikerült vetélkedés csak betetőződése mind-

ennek, s egyben kiindulás a még magasabb szint felé. Ha a munkás azt látja, hogy „előadnak” neki, lehet, hogy ott marad, kényszerből vagy jóakarattal, de sohasem érdeklődik, hidegen hagyja az egész. Az a legnagyobb elmarás, s talán a legnagyobb eredmény is, ha utána együtt akár be is ülhetünk valahová, meginni valamit. S nem a mi kitalációink alapján rendezünk bármit: csak az izgatja őket igazán, ami közelíti az ő igényeikhez, gondjaikhoz. Az út pedig a kis csoportos, embert megfogó, a legjobb értelemben vett szeminariumszerű közös munka, türelem — és leszállás a magas lórról!

3.

Sarnyai Busa Györgyi, a November 7. Művelődési Központ előadója:

— Egy nő, tapasztalataim szerint százszor többet ér a munkásművelődésben, mint egy férfi. Hogy miért, azt nem tudom, de eredmények engem igazolnak. Az üzemekben első a termelés, a vezetőik általában nem foglalkoznak érdemben a munkásművelődés ügyével. Ha kell, kiteszik a kirakatba, de amikor a hétköznapiak erőfeszítésre lenne szükség, akkor a termelőmunka mindegyikét. Alapjában véve meg lehet, meg kell őket érteni, de... nehéz a munkásművelődési előadók helyzete. Nincsenek szabályok, nincsenek útmutatók. Magunk kápirgálunk, kutatgatunk, mit lehet csinálni, hogyan lehetne jobban és többet. A DÉL-ÉP-pel 1976. óta van kulturális együttműködési szerződésünk. Ez az egy név csak látszólag kevés. Óriási cég, csak a házgyárban 50 szocialista brigádban 1100 ember dolgozik. Ott a Kossuth Lajos sugárúti munkásszállás is. Nagy sikernek számított tavaly a házgyárban rendezett Vallástörténet — valláskritika című előadásorozat. Rendkívüli volt az érdeklődés, érdekes, merész — jó kérdések hangzottak el. Ugyanakkor a brigádok még meglehetősen heterogén összetételűek. Különös figyelmet és gond kell a kinti programok lebonyolításának előkészítésekor. Mégis mondom: hívjuk, várunk bennünket. Csak az a szomorú hogy sok kár származik a vezetőik rossz alapállásából. Itt a tavalyi munkánkról szóló jelentés. Íme egy mondata: „...ezeket sajnos konkrét dolgokkal lehet alátámasztani: kiállításunkat két nap után lebontották, tudtunk nélkül, az előadásra érkező művészettörténészt kizavarták a gyárból, stb.” Azt hiszem, erre is jobban kellene ügyelni, ha a „kivitelről” beszélünk...

Eddig a művelődési házak három képviselőjének mondogta. Legközelebb a másik felet, az üzemeket kérdezzük meg: milyen messze van egy-egy művelődési központ az üzemtől? Mert a távolság — nem térben, nem kilométerekkel mérhető.

Domonkos László

Új vízi erőmű épül Vietnamban

A Vietnami Szocialista Köztársaság egyik legfontosabb feladata a villamosenergia-termelés fokozása. Bár az ország északi felében a termelés ötszöröse nőtt az elmúlt tizenöt év alatt, ez mégis kevés. A vietnami erőművek többsége elavult, teljesítményük alacsony.

Ezért is olyan nagy jelentőségű a Vörös-folyó mellette, az a Fekete-folyón szovjet segítséggel felépítendő Hoa-binh vízi erőmű. A

két ország szakemberei nemrég fejezték be az előkészítő munkálatokat. A vízi erőmű a Vörös-folyó deltájában levő települések energiaellátásának javítása mellett védelmet nyújt majd a gyakori árvizek ellen is.

Szintén az ország energiaellátását segítik majd a Knuan-gninh és Bakhtai tártományokban végzendő közszénfeltárások, s az ország északi és déli részén levő kőolaj kitermelése. (VNA)

Hulló levél, sárga levél...

Emlékezés Dankó Pistára

8. Gárdonyi Géza említi, hogy elemi iskolás korában távoli országok, a „tigrisvadász” foglalkoztatva képzeletét. De ez sem tarthatott sokáig. Apja halála után hamarosan „keresőre” fogták. A nótaköltő maga említi kurta életrajzában, hogy Erdélyi Náci — elhalt apja kívánságára — legjobb értelemben vett szeminariumszerű közös munka, türelem — és leszállás a magas lórról!

Felületes életrajzgyártói, mint Gárdonyi József is, szeretik hangoztatni, hogy Erdélyi Náci elzavarta a fiatal cigánygyereket a válogatásokhoz, mint tehetségtelen kölykök. Erre nincs bizonyíték, nem tudjuk, honnan veszik. Erdélyi Náci, a családnak jötevője volt, azonkívül, ismerve jellemét, a fiatal cigányokhoz fűződő kapcsolatát, a durva elutasítás mindig távol állt tőle.

Jól hegedülni nem tanult meg Pista, az bizonyos, ha később is, játszott, mint fiatal primás — mint azt kortársai egybehangzóan állítják — a „lelkéből” játszott, s ha ezt a nagyközönség nem is, de a beavatottak megéreztek minden bizonynyal, s méltányolták benne.

A másik, ami maradandó, az a könyv szeretete volt nála. S itt szeretnénk hangsúlyozni ezt, szemben sokakkal, akik a nótaköltőben a tudatlan, a kottához sem értő „vadzszenit” látták meg. (Erről még szó lesz a későbbiekben!) Vajon melyik cigány dicsekedhetett azzal,

sőt állítjuk, nem cigány, hogy fiatal korában Dumas, Victor Hugo, Koch Pál műveit, vagy egyenesen Jókai regényeit olvassatta. Jókai regényei ragadták meg különösképp tetszését. Ezeket eleinte kölcsönkérte ismerőseitől, nagyobb diákoktól. Később, mikor módjában állott, meg is vásárolta azokat. (A csengődi emléktárgyak közt ma is egy szekrényre való könyvet őriznek a dalköltő hagyatékából. Köztük a százkötetes Jókai-regénytárat, s nagyon sok dedikált könyvet kortársaitól, tisztelőitől.)

De az éhező szájakról gondoskodni kellett, kevés tudományát hamarosan krajcárokat váltani. Inkább ez volt az ok, hogy nem folytathatta Erdélyi Nácinnál „tanulmányait”, nem is a hegedűkirály állítólagos mérge. Akkoriban nagyon keveset tanthattak az olcsó muzsikusként s így lett Dankó „kutyuprimás”, ún. „malacbandát” verbuválva cigánytársaitól. Így került Szatymazra, életének második állomására (persze más hova is, a környéken), ahol az ottani földbírtokosok, többek közt Zsótér Andor tanyáján is játszott.

Szatymazra vonultak ki nyaranta a városi szenátorok s egyéb urak, jobb módú polgárok, ahol, mint Tömörkény írja: „...sajátos élet folyt. Mulatók életét élegette néhány vidám tanyán. Még az elnyomtatás idejéből maradt meg a borús hangulat, hogy bor és muzsika mellett sírva vigadtak, bár már abban az időben alkalmasabb lett volna

egy kissé dologhoz is látni. Duhaj mulatások jártak oda-kint, nem tartozott a ritkaságok közé, hogy a cigányoknak az udvarban az eperfára kellett fölmászniok s onnan muzsikáltak; még nevezetesebb hangversenynek tekintődött az, mikor a primást a vödörben leeresztették a kútba, s onnan muzsikálta föl a szomorkodókhoz a hallgatót.”

Szatymazon minden tanyán ismerték a kutyuprimást, a lakodalmakon, disznótörökon pénzért, egy kis harapnivalóért, vagy hordóska borért muzsikáló cigánysihedert.

Sorsdöntő változást az 1879-es esztendő hozott, amikor a városban elnémultak a hegedűk s mint menekültek, Dankó Jakab, Pista apja, a náci öccse, Erdélyi Náci bandájában a brácsás, Dankó Jóska primás, s unokaöccse, a későbbi dalköltő, csónakon érkeztek meg a tanyára. Előbbiek Király Mátyás szatymazi asztalos, Pista fiú pedig Baló István tanyájának vendége lett. Több mint egy évig tartózkodott itt, jó barátságot kötött ifj. Baló Istvánnal, akit az apja jómódú malomtulajdonos, egyben földbírtokos volt. Itt kapta életében az első új ruhát és cipőt. A cimora, Baló Pistabács 80 éves korában (1941) úgy emlékszik vissza a nótafára, mint csöndes, almodozó fiúra, aki szerette a hegedűjét, és soha nem fogott ki a nótából. Kedvelte a természetet, a madáréneket, sokszor „...álmából riadt fel, s elkezdett hegedülni.”

Csongor Győző

Ujjenyomatok a gyógyászatban

Az ujjenyomatoknak nemcsak a bűnügyi szakértők vehetik hasznát, hanem az orvosok számára is értékes információkkal szolgálhatnak. Dr. Mark Schwartz amerikai kardiológus az ujjenyomatokból következőt tud a szívbillentyűk elégtelen fejlettségére, ami főleg a fiatal nőknél jelentkező betegség. A kutató azt vizsgálta, hogy ez a betegség örökölhető-e, megállapította,

hogy az embriók szívbillentyűi ugyanakkor fejlődnek ki, amikor az ujbegyek. Amikor pácienseinek ujjenyomatait ellenőrizte, észrevette, hogy azokon egymáshoz hasonló, de egyébként igen ritkán előforduló görbületek vannak. Most azt akarja megállapítani, hogy ezzel a módszerrel lehet-e egyéb betegségeknek is nyomára jutni.

Történelmi műemlékek ősi német városokban

Ha történelmi műemlékekről beszélünk, elsősorban három nevet kell említenünk az NDK-ban: Mühlhausen, Gotha-t, Potsdamot. Mühlhausenból indult el 1525-ben a parasztfelkelés, Thomas Müntzer itt fogalmazta híres cikkét. Lakóháza, a paraszti élet egykori emléke — ma muzeális értékek. Gotha-ban volt 1875-ben az eisenachiai és a lasalleanusok egyesülési kongresszusa a „Tivoli” vendéglőben. Itt 1934-ben emlékhelyet avattak, 1961-ben a kongresszusi termet korhűen restaurálták. Potsdam Cecilienhof kastélya volt a színhelye annak a konferenciának, amelyen 1945. július 17-től augusztus 2-ig a hitlerellenes koalíció nagyhatalmai: a Szovjetunió, az USA és Nagy-Britannia képviselői tanácskoztak. A termek — eredeti berendezésükkel — történelmi műemlékek.

A történelem emlékeit természetesen híven őrzik az ősi német városok másutt is szerte az országban. A történelmi városokat sorra restaurálják az egykori Hanza-városokban, a Harz-hegység, Thüringia városkaiban és olyan nagyvárosokban, mint Erfurt, Magdeburg és Neubrandenburg. Weimar-

ban, a német klasszika központjában, a humanista tradíciók élő tanúbizonyságait jelentő emlékeket, Görlitzben a későgotika és a reneszánsz polgári városépítészetének remekét óvják féltő gondnal. S még hosszan lehetne sorolni, mi mindenre terjed ki a műemlékvédelmi hatóságok gondoskodása az évszázadok kincsének, emlékeinek megőrzésében, újra életre keltésében.

A testvérváros hírei

Odesszában elhatározták, hogy állami történelmi és irodalmi múzeumot létesítenek, melyben Ukrajna déli részének anyagait dolgozzák föl. 22 termében bemutatják Dél-Ukrajna irodalmának történetét 1780-tól napjainkig, a forradalom előtti orosz és ukrán irodalmat, a szovjet korok irodalmát, külföldi kapcsolataikat, az irodalom és kultúra hazánk népeire gyakorolt kölcsönhatását, valamint a köztársaság déli részének színi- és zenetörténetét. A múzeumban tudományos és módszertani részleg is fog működni és lesz egy tudományos-információs könyvtár részleg. A 350 főre tervezett nagytérben irodalmi felolvasó esteket tartanak majd.

A jubileumi 1977-ben a hős város mintegy 8000 családja tartott lakászeniteltő a 400 ezer négyzetméter lakóterületű 73 új házban. A tavaly átadott házak közül tizenkettő 16 szintes. A házak korszerű beosztásúak, a konyhák, előszobák méreteit növelték, minden lépcsőházban két lift működik — személy- és teherszállító — és majdnem minden szoba, sőt még a konyhák is loggiával készültek.

A nemzetközi kereskedelmi fórumokon Odessza üzemei már régóta részt vesznek. Az odesszai termékeket ez évben is sok nemzetközi vásáron láthatják majd. Brnóban és Zágrábban bemutatják a legújabb munkagépet, a számítógépes program vezérlésű „feldolgozó központot”; rádiófurógépek a bukkaresti, szaloniki, teheráni, bagdadi vásárokon öregbitik

iparuk hírért. A vásárokat új kapcsolatok szökták követni. Az odesszai üzemek legújabbabban mozambiki, portugál, argentin, brazil, uruguayi, bolíviai, salvadori, perui és laoszi cégek megrendelésének tesznek eleget.

Ez évben Odesszában a következő létesítmények várnak átadásra: egy középiskola, öt — egyenként 1400 férőhelyes — gyermekkombinát; az onkológiai szűrő- és gyógyító hálózat 120 ágas épületszárnnyal gazdagodik; kórházközi gyógyszerár, nyolc üzlet, két kávéház, tíz komplex szolgáltató ház, az építész-mérnöki főiskola és egyetem új tanépületei, a hidrometeorológiai obszervatórium kiszolgáló épülete, 480 fős turistaház, a „Kujalnyik” gyógyszálló ezer személyes üdülőtérme, 352 ezer négyzetméter lakóterület (A Szovjetunióban ebbe a számba csak a lakosokat számítják be), köztük 68 ezer 16 szintes házban lesz. Megkezdődik, ill. folytatódik a város több más objektumának építése. A városi tanács ülészaka jóváhagyta az 1978-as költségvetést, ami 109,2 millió rubelt tesz ki.

Az odesszai tudósok és mérnökök elektronikus számítógépet szerkesztettek melynek segítségével a város szanatóriumában gyógykezelt sok ezer beteg heti étrendjét állítják össze. A gép elektronikus „memóriájába” a szakemberek kétezer ételt tápláltak be, s figyelembe vették a beteg egész napi fejadagját, az orvos által javasolt táplálkozási normákat, a táplálék biológiai értékessé-

gét és kalóriaértékét. A megnűt néhány másodperc alatt összeállító gép száznál több orvos értékes idejét szabadítja föl gyógyászati munka végzésére.

Ebben az évben ünnepelték az első odesszai lap, az Odesszai Hírlap első száma megjelenésének százötvenedik évfordulóját. Az újság nem csupán a gyorsan fejlődő város igényeit elégítette ki, hanem a Novorossziszkinnek nevezett dél-oroszországi terület igényeit is. Közleményeit gyakran átvették a fővárosi sajtóorgánusok is.

Az odesszai városi telefonhálózat Oroszországban is az első között létesült. 1882-ben épült a moszkvai, petersvári, rigai és odesszai távbeszélő központ. A százéves jubileumra a városban bekapcsolt készülékek számát 110 ezerre növelték.

Tavaly októberben az Odessza területi Barátság Hét idején Szegeden járt Jurij Mihajlik költő és újságíró. Hazatérve cikksorozatot közölt az odesszai sajtóban, a testvéri Szegedről és Csongrád megyéről. Beszámolt az itt lakó emberek szívélyes, barátságos, vendégszerető voltáról és írt egy versciklust „Magyar hegedűk” címmel, melyben Szegedet, Hódmezővásárhelyt, Ópusztaszeret, a környék tájait és lakóit énekelte meg.

Az odesszai sajtóból összeállította:

Mihail Iljas